

ב"ה

עוֹמֵק הַפֶּשֶׁט עיונים ברצ"י

פ' ראה

על פי 'לקוטי שיחות' כרך י"ט

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
אנא לפנות לדוא"ל
riz@neto.bezeqint.net

או לטלפון

08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

הכתוב בפרשתנו (יג, ז) מונה כמה קרובי משפחה, אך לא הזכיר לא את האם ולא את האחות / את הבת כן הזכיר - וקשה: מה בין בתו של האדם לבין אמו ואחותו? / לדעת רש"י, הכתוב מדבר על אדם באמצע שנותיו, ואדם במצב זה מושפע מאביו - אך לא מאמו, מאחיו - אך לא מאחותו

כִּי יִסִּיתֶךָ אַחִיךָ בֶּן אִמְךָ אוֹ בִנְךָ אוֹ בִתְךָ אוֹ
אִשֶּׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כִּנְפֹשֶׁךָ בְּסִתְרֵךָ לֵאמֹר
נִלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ
אֶתָּה וְאַבְתֶּיךָ. מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סָבִיבְתֵיכֶם
הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אוֹ הַרְחֻקִים מִמֶּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ
וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ. לֹא תֵאָבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו
וְלֹא תַחֲוֶס עֵינֶיךָ עָלָיו וְלֹא תַחְמַל וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו.
כִּי הִרְגַּתְּ תַהַרְגֵנוּ יָדְךָ תַהַרְגֵנוּ כִּי בְרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוּ
וַיֵּד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָנָה" (יג, ז-י)

-רש"י-

אחיק - מאב. בן אמך - מאם. אשר כנפֹשֶׁךָ -
זה אבִיךָ; פִּירֵשׁ לְךָ הַכְּתוּב אֶת הַחֲבִיבִין
לְךָ, קַל וְחוֹמֵר לְאַחֲרַיִם:

הכתוב מזכיר כאן ארבעה קרובים מתוך שבעת הקרובים הידועים¹: אח, בן, בת
ואשה; אך קיימים עוד שלושה שלא נתפרשו כאן - אב, אם ואחות.

1. שנמנו בתחילת פ' אמור.

וכתב האברבנאל: "התורה לא חששה לזכור האב והאם - לפי שלא יפול עליהם המשפט 'כי הרוג תהרגנו ידך תהיה בו בראשונה', כי איך יצוה את האדם שיהרוג בידיו את אביו ואת אמו אשר החמירה כל כך בכבודם ובמוראם"!!

אך לכאורה חסר ביאור: מדוע לא פירש הכתוב מה באמת יעשה האדם במקרה שאביו או אמו הסיתוהו לעבודה-זרה!?

ועוד זאת, שכל דברי האברבנאל מיישבים רק לגבי אב ואם, ועדיין קשה: למה לא פירש הכתוב את האחות?

מי חביב יותר – האב או האם?

יש מפרשים², שהכתוב כן מזכיר את האב והאם, וזו כוונתו בהתיבות "או רעך אשר כנפשך" - "רעך זה אב, אשר כנפשך זו אם, שהאם אוהבת את בנה יותר מן האב".

אמנם לפי פשוטו חידוש הוא לחלק את התיבות "רעך אשר כנפשך" לשנים, כי הלשון "אשר כנפשך" משמעו שבא בתור פירוש לתיבת "רעך" ולא כענין נוסף ונפרד.

וכן באמת מבואר מדברי רש"י בפירושו: "אשר כנפשך - זה אביך", שיש כאן כוונה אל האב דוקא³.

ברם, לפי רש"י מתחזקת הקושיא: למה הזכיר הכתוב רק את האב - ולא את האם?

ובפרט קשה לפי המשך דברי רש"י: "פירש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחומר לאחרים" - שהרי האם חביבה על בנה ואפילו יותר מאביו, וכמו שפירש רש"י עצמו⁴

2. אדרת אליהו להגר"א.

3. וראה בגור אריה מה שפירש, וחלק על דברי הרא"ם כאן. עיי"ש.

4. קדושים יט, ג.

שטבע העולם הוא "שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים", ולמה לא נזכרה כאן?

הוא כבר לא 'צעיר' – אבל גם אינו 'זקן'

ויש לבאר:

לפי שיטת רש"י עולה, שה"צ"ור" שנקט הכתוב כאן הוא - אדם הנמצא באמצע שנותיו, שמחד גיסא אביו עודנו בחיים חיותו והוא מקבל השפעה ממנו, ומאידך גיסא כבר יש לו בן ובת גדולים (קצת) שיכולים להשפיע עליו.

וכן משמע גם ממה שנאמר "ידך תהיה בו בראשונה להמיתו" - שאינו מתאים באדם זקן שאין כחו במתניו עוד, וגם לא בצעיר ביותר, אלא באדם מבוגר במיטב שנותיו.

והיינו, שאף שבוודאי כללות הפרשה מתייחסת גם לצעיר וזקן, מכל מקום "דיבר הכתוב בהווה"⁵, ונקט דוגמא מוחשית מאדם כזה שהקים משפחה ויש לו בן ובת אך עדיין לא הגיע לזקנה.

(ולמעשה, שמי שהגיע לגיל זקנה רחוק הדבר שיבואו אחרים וינסו להשפיע עליו לשנות את אורח חייו שהורגל בו רבות בשנים, וכנראה במוחש).

"שבת אחים גם יחד"

ומעתה יתבאר בפשטות למה אין הכתוב מזכיר את האחות ואת האם:

5. כלשון רש"י בכמה מקומות וגם בפסוק דידן גופא.

עומק הפשט – עיונים ברש"י

אדם מבוגר, בעל משפחה, אינו רגיל שתהיה לו קירבה יתירה עם אחותו - שהיא עצמה בדרך כלל כבר נשואה ובעלת משפחה משלה - באופן שהיא תצליח לפעול עליו בעניני אמונות ודיעות ותסית אותו לסטות מדרך הישר.

וכעין זה בנוגע לאמו: אמנם יש לאדם קירבה עם אמו, אבל אין בכוחה - בדרך כלל - להשפיע עליו בעניני אמונה.

וזה שהכתוב כן הזכיר את האשה ואת הבת, היינו, שיש להן השפעה על האדם - יש הבדל בענין זה בין אשה ובת לבין האם:

עם האשה והבת יש לאדם שכנות מיוחדת, קירבה גדולה מאוד, שחיים באותו הבית ונמצאים ביחד שעות רבות וכו' - ולכן, אף אם אין בכוחן לשכנע אותו על ידי הסברה שכלית, מכל מקום, הוא יכול להיות מושפע מהן מצד עצם השכנות והקירבה היתירה;

שונה הדבר בנוגע להאם, שאף אשר בנה חש אליה רגש של קירבה, מכל מקום הרי בפועל "עסוק" הוא יותר עם אותם בני משפחה שעמהם הוא חי ביחד - האשה והילדים, ולכן רחוק הדבר שדבריה יפעלו בו שינוי מהותי עד כדי שילך ויעבוד ח"ו לעבודה-זרה.

ומובן שיש הבדל בענין זה בין האם והאחות (שאותן לא הזכיר הכתוב) - לבין האב והאח (שאותם כן הזכיר):

האב והאח משפיעים על האדם לא רק מצד עצם קירבת המשפחה, אלא מצד שדרכו של אדם להתיעץ עם אביו ואחיו ולקבל מהם דברי שכנוע והסברה, ולכן הזכיר אותם הכתוב בין אלו שעלול האדם להתפתות מהם, וק"ל.

[ולהעיר מהסיפור הידוע דפסל מיכה⁶, ששם היה איש בשם מיכה שגנב כסף מאמו, ולאחר מכן הודה בזה שלקח הכסף ואמרה לו אמו שיעשה מזה פסל ומסכה וכן עשה - הרי שהושפע מאמו לעבוד עבודה-זרה.

6. ס' שופטים קאפיטל יז.

עומק הפשט - עיונים ברש"י

אמנם שם הוא מקרה בלתי רגיל, שהרי גנב תחילה מאמו; ועוד זאת, שמסתבר לומר שגם לפני כן עבד עבודה-זרה, ואמו השפיעה עליו רק בעניין עשיית הפסל⁷. ואכמ"ל, ומסיימים בטוב].

(חלק יט - ראה ג)

7. וראה פרש"י תשא לב, ד. סנהדרין קג, ב ובפרש"י שם.

לעילוי נשמת
המנוחה נקדם (לובה)
בת בסנאל ורבקה

ז"ל

נלב"ע י"ד אייר, פסח שני תשפ"ב

*

הוקדש על ידי בנה
ר' עובדיה חיימוב הי"ו